

راهنمای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹

حسابداری پیمانهای بلندمدت

مقدمه

پیمانکاری فعالیتی گسترده است که حوزه‌های متنوعی مانند سد سازی، راه سازی، ساختمان سازی، تأسیسات، نفت و گاز و خدمات را پوشش می‌دهد. فرایند پیمانکاری دارای جزئیات فنی زیادی است که از تهیه اسناد مناقصه شروع می‌شود و تا تحویل قطعی کار به کارفرما ادامه می‌یابد. پیچیدگی کار در پیمانکاری و روابط بین کارفرما و پیمانکار، دولتها را وادار می‌کند مقررات لازم را برای پیشبرد فعالتهای پیمانکاری تدوین و اجرا کنند. در ایران مقررات خاصی در مورد شرکتهای پیمانکاری وجود دارد که حاکم بر تعهدات کارفرما و پیمانکار، مسائل کارگری، بیمه، مالیات و دیگر مسائل مرتبط با پیمانکاری است.

یکی از مقررات مهم در حوزه پیمانکاری، شرایط عمومی پیمان است که در پیچ فصل و ۵۴ ماده تنظیم شده است و در آن تأییدات و تعهدات پیمانکار، تعهدات و اختیارات کارفرما، تقسیم پرداخت؛ تحویل کار؛ و حوادث قهری و... مشخص شده است.

آگاهی حسابداران از مجموعه قوانین و مقررات حاکم بر پیمانکاری برای شناسایی اندازه‌گیری و ثبت آثار مالی آنها لازم است. در این رابطه قصد این نیست که به بیان کامل این قوانین و مقررات پرداخته شود، بلکه مسائل اساسی حسابداری برای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹ حسابداری پیمانهای بلندمدت مطرح خواهد شد.

مهم‌ترین مسئله حسابداری برای پیمانهای بلند مدت زمان شناسایی درآمد و سود یا به عبارت دیگر تخصیص درآمدها و هزینه‌های پیمان به دوره‌هایی است که در آن دوره‌ها عملیات موضوع پیمان اجرا می‌شود.

اجرای یک پیمان توسط پیمانکار ممکن است در دوره‌های حسابداری مختلف واقع شود. اگر پیمانکار، درآمد پیمان را پس از تکمیل پیمان شناسایی کند و در طول اجرای پیمان از شناسایی درآمد خودداری کند، صورت سود و زیان پیمانکار در دوره اجرای پیمان، نتایج عملکرد را متناسب با کار انجام شده نشان نمی‌دهد.

مالی متفاوت قرار می‌گیرد. پیمانی که طبق این استاندارد، بلندمدت تلقی می‌گردد، معمولاً در طول مدتی بیش از یکسال انجام خواهد شد. با این حال، مدت بیش از یکسال، مشخصه اصلی یک پیمان بلندمدت نیست. برخی پیمانهای با مدت کمتر از یکسال، هرگاه از نظر فعالیت دوره، دارای چنان اهمیت نسبی باشد که عدم انعکاس درآمد و هزینه عملیاتی و سود مربوط به آن منجر به مخدوش شدن درآمد و هزینه عملیاتی و نتایج دوره و عدم ارائه تصویری مطلوب توسط صورتهای مالی گردد، باید به عنوان پیمان بلندمدت محسوب شود. مشروط بر اینکه رویه متخذه در واحد تجاری از سالی به سال دیگر به طور یکپارچه اعمال گردد.

پیمان مقطوع: پیمان بلندمدتی است که به موجب آن پیمانکار با یک مبلغ مقطوع برای کل پیمان با یک نرخ ثابت برای هر واحد موضوع پیمان که در برخی از موارد ممکن است بر اساس مواردی خاص مشمول تعدیل قرار گیرد، توافق می‌کند.

پیمان امانی (پیمان با حقالرحمه مبتنی بر مخارج): پیمان بلندمدتی است که به موجب آن مخارج قابل قبول یا مشخص شده در متن پیمان به پیمانکار تادیه و درصد معینی از مخارج مزبور یا حقالرحمه ثابتی نیز به پیمانکار پرداخت شود.

صورت وضعیت: صورتحسابی است که وضعیت کارهای انجام شده را، از ابتدای کار تا تاریخ صورت وضعیت، به صورت ابائشده نشان می‌دهد و به طور ادواری (معمولاً ماهانه) برای کارفرما فرستاده می‌شود.

تعدیل قرارداد: تعدیل قرارداد اولیه به گونه‌ای که شرایط آن بدون افزودن شرط جدیدی تغییر می‌یابد.

ادعاهای: سالیان مازاد بر مبلغ قرارداد که پیمانکار به دلیل تأخیر کارفرما، اشتباه در تعیین مشخصات و طراحی، تغییرات توافق نشده در کار یا سایر رخدادهایی که ادعا می‌شود عامل مخارج بیشتری نشده است، از کارفرما مطالبه می‌کند.

پیمان در جریان پیشرفت: حسابی که برای اثبات مخارج ساخت پروژه استفاده می‌شود.

برای مثال اگر پیمانکار یک سد، در طول دوران انجام عملیات درآمد شناسایی نکند و تمام درآمد را پس از تکمیل و تحویل سد به کارفرما شناسایی کند صورت سود و زیان در سال تکمیل سد، یک درآمد بسیار هنگفت را نشان می‌دهد. اما در طول دوران اجرای عملیات درآمدی از این رفیع این نارسایی در استاندارد حسابداری شماره ۹، روش درصد پیشرفت کار پذیرفته شده است. اما روش درصد پیشرفت کار نیز چالشهایی دارد. مهم‌ترین چالشها در روش درصد پیشرفت کار، سنجش درصد یا میزان پیشرفت کار، برآورد مخارج و ارزشیابی توان واحد تجاری برای صورتحساب کردن کارهای انجام شده و وصول مبالغ آن از کارفرماست.

شرایط پیمان معمولاً بر تعیین و تعدیل درآمد پیمان و همین‌طور مخارج پیمان مؤثر است. بنابراین برای محاسبه سود پیمان در هر دوره باید به شرایط پیمان (شامل شرایط عمومی و خصوصی) نیز توجه شود.

استاندارد حسابداری شماره ۹ برای حسابداری پیمانهای بلندمدت در صورتهای مالی پیمانکار بکار گرفته می‌شود و برای حسابداری در صورتهای مالی کارفرما کاربرد ندارد. کارفرما برای حسابداری دارایی درجریان ساخت معمولاً از ضوابط استانداردهای حسابداری شماره ۱۱ و ۸ داراییهای ثابت مشهود و حسابداری موجودی مواد و کالا تبعیت می‌کند.

یادآوری یک نکته مهم در ابتدای کار لازم به نظر می‌رسد و آن هم تأکید بر دامنه کاربرد استاندارد است. اگرچه عنوان استاندارد "پیمان بلندمدت" است و به طور معمول پیمان بلندمدت بیش از یک سال به طول می‌انجامد، اما الزامات استاندارد برای پیمانهایی که مدت آن از یک سال کمتر است و در دو دوره حسابداری قرار می‌گیرند نیز کاربرد دارد.

تعاریف

پیمان بلند مدت: پیمانی است که برای طراحی، تولید یا ساخت یک دارایی منفرد قابل ملاحظه یا ارائه خدمات (یا ترکیبی از داراییها یا خدمات که تواناً یک پروژه را تشکیل دهد)، منعقد می‌شود و مدت زمان لازم برای تکمیل پیمان عمدتاً چنان است که فعالیت پیمان در دوره‌های

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹

حسابداری پیمانهای بلندمدت

زبانهای قابل پیش‌بینی، زبانهایی است که انتظار می‌رود در طول مدت پیمان ایجاد شود (با احتساب مبالغ برآوردی هزینه کارهای اصلاحی و تقصیتی و مرگوبه هزینه‌های مشابهی که تحت شرایط پیمان قابل بازیافت نیست). مبلغ زبان مذکور بدون توجه به موارد زیر برآورد می‌شود:

الف. شروع یا عدم شروع کار پیمان

ب. حصه‌ای از کار که تا تاریخ ترازنامه انجام شده است.

ج. میزان سودی که انتظار می‌رود از پیمانهای دیگر (به استثنای پیمانهایی که پیمان واحد تلقی می‌شود) حاصل شود.

موود مراحل اصلی پیمانکاری

فعالیت پیمانکاری معمولاً فرایندی نظام‌مند را طی می‌کند که آگاهی از آن برای گزارشگری مالی مفید است. لذا در ابتدای بحث، این فرایند به اختصار مرور می‌شود.

شرکت در مناقشه

کارفرما پس از پایان مراحل مطالعاتی، وارد مرحله اجرا می‌شود که در نخستین گام باید پیمانکار را انتخاب کند. پیمانکار در بسیاری از موارد از طریق مناقشه انتخاب می‌شود. در شرکت‌های خصوصی ضوابط مناقشه معمولاً در آیین‌نامه معاملات خاص هر شرکت مشخص می‌شود. بخش دولتی باید در برگزاری مناقشه و در تدوین آیین‌نامه معاملات، قانون برگزاری مناقصات (مصوب ۱۳۸۳) را رعایت کند.

طبق این قانون، مناقصات از نظر مراحل بررسی به دو گروه طبقه‌بندی می‌شوند:

۱. مناقشه یک مرحله‌ای: مناقش‌های است که در آن بازی به ارزیابی فنی بازرگانی پیشنهادها نباشد. در این مناقشه پاکت‌های پیشنهاد مناقسه‌گران در یک جلسه گشوده و در همان جلسه برنده مناقشه تعیین می‌شود.

۲. مناقشه دو مرحله‌ای: مناقش‌های است که به تشخیص مناقسه‌گران، بررسی فنی بازرگانی پیشنهادها لازم باشد. در این مناقشه کمیته فنی بازرگانی تشکیل می‌شود و نتایج ارزیابی

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹

حسابداری پیمانهای بلندمدت

روش درصده پیشرفت کار، یک روش حسابداری است که درآمد قرارداد را متناسب با پیشرفت کار شناسایی می‌کند.

مخارج پیش از قرارداد، مخارجی که قبل از انعقاد قرارداد انجام می‌شود (مانند تهیه نقشه، خرید تجهیزات خاص، حق‌الرحمه مهندسين و مخارج آغاز کار).

مرکز سود: واحد ابوابت درآمدها و هزینه‌ها برای اندازه‌گیری عملکرد قرارداد.

تفکیک قراردادها: تقسیم یک قرارداد واحد یا گروه قراردادها به دو یا چند مرکز سود برای مقاصد حسابداری.

پیمانکار جزء: شخص حقیقی یا حقوقی است که تخصص در انجام کارهای اجرایی دارد و پیمانکار برای اجرای بخشی از عملیات پیمان با او قرارداد می‌بندد.

تکمیل اساسی: مقطعی که در آن کارهای مهم قرارداد تکمیل شده است و تنها مخارج و خطرات بالقوه اندکی باقی مانده است.

پیش دریافت پیمان: بخشی از مبالغ دریافتی توسط پیمانکار است که کار مربوط به آن تا تاریخ ترازنامه انجام نشده است.

مبالغ دریافتی بابت پیشرفت کار عبارت است از:

الف. علی‌الحسابها: مبالغی است که به طور موقت در قبالت صورت حسابهای صادره در دست پیمانکار بررسی دریافت می‌شود.

ب. سایر دریافتها: عبارت است از اقلامی که ماهیت علی‌الحساب نداشته، لیکن در قبالت پیشرفت کار دریافت می‌شود و نیز دربرگیرنده آن بخشی از مبالغ پیش دریافت پیمان است که کار مربوط به آن تا تاریخ ترازنامه انجام شده است.

مبالغ دریافتی بابت پیشرفت کار، عبارت است از مبالغ قابل دریافت که بابت صورت حسابهای صادره در حسابها منظور شده است.

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹

حسابداری پیمانهای بلندمدت

تفصیلی نرد کارفرما به امانت بگذارد. در قرارداد پیمانکاری مواردی مانند موضوع، مبلغ، مدت، تاریخ شروع، دوره تضمین و نظارت بر اجرای کار مشخص می شود. اسناد و مدارک یک پیمان معمولاً شامل موارد زیر است:

- الف. موافقت نامه.
- ب. شرایط عمومی.
- ج. شرایط خصوصی.
- د. برنامه زمانی کلی.
- ه. فهرست بها و مقادیر کار.
- و. مشخصات فنی، دستورالعملها و استانداردهای فنی. و نقشه ها.
- ز. ...

تحويل و تجزیه کارگاه

طبق شرایط عمومی پیمان، کارفرما متعهد است کارگاه را می عوض و بدون معارض تحويل پیمانکار دهد. اخذ پروانه و پرداخت مخارجی از قبیل عوارض شهرداری به عهده کارفرماست، اما تجزیه کارگاه به عهده پیمانکار است. تأمین آب، برق، سوخت و مخازرات و به طور کلی تجزیه کامل کارگاه به عهده پیمانکار است مگر اینکه در اسناد و مدارک پیمان ترتیب دیگری پیش بینی شده باشد.

مخارجی که پیمانکار برای تجزیه کارگاه انجام می دهد به حساب بیانی تمام شده پیمان (کار در جریان) پیشرفت) منظور می شود.

اجرای عملیات اصلی

پس از تجزیه کارگاه، پیمانکار در صورت تأمین منابع مالی می تواند عملیات اصلی را شروع کند. این مرحله که هسته اصلی کار پیمانها را تشکیل می دهد دارای مخارج گوناگونی برای تأمین مواد، مصالح، تجهیزات، نیروی کار، ماشین آلات و دیگر منابع مورد نیاز پروژه است. پیمانکار برای تأمین مالی این مخارج معمولاً قبل از آغاز عملیات، وجهی را تحت عنوان پیش دریافت از کارفرما می گیرد.

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹

حسابداری پیمانهای بلندمدت

فنی و بازرگانی پیمانها را به کمیسیون مناقصه گزارش می کند و براساس مفاد ماده (۱۹) این قانون برنده مناقصه تعیین می شود.

مناقصات از نظر روش دعوت مناقصه گران به دو گروه تقسیم می شود:

۱. مناقصه عمومی، مناقصه ای است که در آن فراخوان مناقصه از طریق آگهی عمومی به اطلاع مناقصه گران می رسد.
۲. مناقصه محدود، مناقصه ای است که در آن به تشخیص و مسئولیت بالاترین مقام دستگاه مناقصه گزار، محدودیت برگزاری مناقصه عمومی با ذکر ادله تأیید شود. فراخوان مناقصه از طریق ارسال دعوتنامه برای مناقصه گران صلاحیتدار به اطلاع آنها می رسد. طبق ماده ۹ قانون یاد شده، فرایند برگزاری مناقصات شامل مراحل زیر است:
 - الف. تأمین منابع مالی.
 - ب. تعیین نوع مناقصه در معاملات بزرگ (یک مرحله ای یا دو مرحله ای، عمومی یا محدود).
 - ج. تهیه اسناد مناقصه.
 - د. ارزیابی کیفی مناقصه گران در صورت لزوم.
 - ه. فراخوان مناقصه.
 - و. ارزیابی پیشنهادها، و
 - ز. تعیین برنده مناقصه و انعقاد قرارداد.

از نظر حسابداری مرحله مناقصه برای پیمانکار دارای مخارجی است که عموماً مخارج پیش از قرارداد نامیده می شود. حتی اگر حتمه مهیسان برای قیمت گذاری، مخارج خرید اسناد مناقصه، و کارسزد ضمیمه شرکت در مناقصه از جمله این مخارج است. آیا این مخارج به حساب هزینه دوره منظور می شود یا خیر؟ پاسخ این پرسش در صفحات بعد ارائه می شود.

انعقاد قرارداد

پیمانکار برای انعقاد قرارداد معمولاً ملزم می شود ضمانت نامهای برای ایجاد اطمینان نسبت به اجرای کار خود طبق قرارداد تهیه و به کارفرما ارائه کند یا اینکه مبلغی را به صورت سپرده

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹ حسابداری پیمانهای بلندمدت

کارفرما صورت وضعیت مورد تأیید مهندس مشاور را بررسی می‌کند و در صورت تصویب، مبلغ صورت وضعیتهای قطعی را از آن کسر می‌کند تا خالص صورت وضعیت کار انجام شده در آخرین دوره گزارش شده بدست آید. از این مبلغ، دیگر کسورات مانند مالیات، بیمه و سربده حسن انجام کار کسر می‌شود و باقیمانده آن به پیمانکار پرداخت می‌شود.

تکتهای که در حسابداری باید مورد توجه قرار گیرد این است که صورت وضعیت تأیید شده لزوماً بیانگر درآمد قابل شناسایی توسط پیمانکار نیست. برای مثال ممکن است کاری که در اسفندماه یک سال مالی انجام می‌شود در فروردین ماه سال مالی بعد در صورت وضعیت درج شود. شناسایی درآمد تابع کارهای انجام شده در دوره مالی توسط پیمانکار است نه صورت وضعیتهای تأیید شده. ضمن اینکه صورت وضعیتهای صادر شده در طول انجام کار جنبه موقت و علی الحساب دارد و مقدار و مبلغ نهایی کار انجام شده در صورت وضعیت قطعی مشخص می‌شود.

تحويل موقت

طبق ماده ۳۹ شرایط عمومی پیمان، تحويل موقت زمانی انجام می‌شود که موضوع پیمان اساساً تکمیل گردد و کار برای بهره‌برداری آماده شود. پیمانکار از مهندس مشاور تقاضای تحويل موقت می‌کند و نماینده خود را برای عضویت در هیئت تحويل موقت معرفی می‌نماید. مهندس مشاور وضعیت کار را بررسی می‌کند و اگر طبق ادعای پیمانکار، شرایط تحويل موقت وجود داشته باشد برای تحويل موقت اقدام می‌کند. اگر هم کار تکمیلی لازم باشد باید پیمانکار توافق را بر طرف و کارهای لازم را انجام دهد.

هیئت تحويل موقت (شامل نماینده کارفرما، نماینده مهندس مشاور و نماینده پیمانکار) آزمایشهای لازم را مشخص می‌کند. این آزمایشها معمولاً با حضور تمام اعضای هیئت انجام می‌شود. هزینه آزمایشها غالباً به عهده کارفرماست مگر اینکه طبق قرارداد به عهده پیمانکار محول شده باشد. مطالب و تقاضی در صورت وجود مشخص می‌شود و برای رفع آن به اطلاع پیمانکار می‌رسد. ضمناً دوره تضمین معمولاً از تاریخ تحويل موقت شروع می‌شود.

پیمانکار پس از تحويل موقت باید محل را پاکسازی و تجهیزات خود را از محل خارج کند. هزینه پاکسازی و انتقال به عهده پیمانکار است. این هزینه‌ها جزو بهای تمام شده پیمان محسوب می‌شود.

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹ حسابداری پیمانهای بلندمدت

پیمانکار مخارج پروژه را از نظر حسابداری می‌توان به دو گروه کلی تقسیم کرد. ارتباط بعضی مخارج با پروژه کاملاً روشن است و ابهام ندارد. مثلاً در پروژه سد سازی، مخارج مواد و مصالح مصرف شده در سد و همین طور مخارج تیروی کار مختص پروژه، بدون ابهام قابل ردیابی به پروژه است. در حسابداری برای این گونه مخارج از اصطلاح مخارج مستقیم استفاده می‌کنند.

پیمانکار مخارج دیگری هم برای پروژه انجام می‌دهد که برخلاف گروه اول قابل ردیابی به پروژه نیست. برای مثال، ممکن است پیمانکار از وسایل نقلیه خود در پروژه‌های مختلف استفاده کند، یا یک مدیر ممکن است چند پروژه را همزمان اداره کند. این مخارج برای پیشبرد کار لازم است، اما همانند گروه اول، اختصاص آنها به پروژه آسان نیست. وسایل نقلیه‌ای که به طور مشترک برای پروژه‌های مختلف استفاده می‌شود هزینه استهلاک دارد. این هزینه باید به گونه‌ای منطقی بین پروژه‌ها تسهیم شود. مسائل مربوط به تسهیم این گونه مخارج مانند تسهیم مخارج مشترک یک برج (آب، برق، نگهبان و آسانسور) بین آپارتمانهای مختلف آن است. برای تسهیم مخارج مشترک باید از مبانی منطقی و منصفانه استفاده شود. مبانی انتخاب شده باید ارتباط منطقی با مخارج داشته باشند. پروژه‌ای که از وسایل نقلیه بیشتر استفاده کرده است باید سهم بیشتری از هزینه استهلاک به آن اختصاص یابد. این گونه مخارج (هزینه‌ها) را در حسابداری مخارج (هزینه‌های) غیرمستقیم یا سربار می‌نامند.

تجه صورت وضعیت کارهای انجام شده

مدت انجام کارهای پیمانکاری غالباً طولانی است و پیمانکار نمی‌تواند تا انتهای کار صبر کند و به پس از پایان عملیات صورتحساب تهیه کند. طبق ماده ۳۷ شرایط عمومی پیمان، پیمانکار در پایان هرماه، وضعیت کارهای انجام شده از شروع کار تا آن تاریخ را طبق نقشه‌های اجرایی، دستور کارها و صورتحسابها اندازه‌گیری می‌کند و مقدار مصالح و تجهیزات پای کار را تعیین می‌کند. سپس براساس فهرست بهای منقسم به پیمان، مبلغ صورت وضعیت را محاسبه کرده و آن را در آخرماه تسلیم مهندس ناظر می‌کند. مهندس ناظر نماینده مهندس مشاور در محل کارگاه است. بنابراین کارفرما صورت وضعیت را در صورت تأیید توسط مهندس مشاور پرداخت می‌کند.

در روش تکمیل کار، درآمد پس از تکمیل عملیات موضوع بیمه شناسایی می‌شود اما در روش درصد پیشرفت کار، درآمد در هر دوره حسابداری متناسب با پیشرفت کار شناسایی می‌شود. اگر یک بیمه ۵ ساله را در نظر بگیریم، در روش تکمیل کار تمام درآمد بیمه در سال پنجم شناسایی می‌شود اما در روش درصد پیشرفت کار هر سال بخشی از درآمد بیمه متناسب با کارهای انجام شده شناسایی می‌شود.

روش تکمیل کار، عملکرد یک شرکت را در دوران اجرای عملیات بیمه‌گذاری به نحو مناسب نشان نمی‌دهد و تنها نتیجه پیمانهای تکمیل شده در هر دوره مالی را منعکس می‌کند. در استاندارد حسابداری شماره ۹، روش تکمیل کار پذیرفته شده نیست. برای شناخت درآمد فعالیت‌های بیمه‌گذاری باید از روش درصد پیشرفت کار استفاده شود.

در قراردادهای بیمه‌گذاری هر دو طرف قرارداد یعنی کارفرما و پیمانکار حقوق قابل اعمال دارند. کارفرما، حق دارد از پیمانکار بخواهد کارهای مشخصی را طبق قرارداد انجام دهد و نسبت به کار در جریان حق مالکیت دارد. پیمانکار هم متناسب با پیشرفت کار حق دریافت ارزش کارهای انجام شده را دارد. بنابراین ماهیت این قراردادها به گونه‌ای است که می‌توان گفت فروش به صورت مستمر متناسب با پیشرفت کار انجام می‌شود و در نتیجه درآمد باید متناسب با پیشرفت کار شناسایی شود.

برای توصیف روش درصد پیشرفت کار، ترتیب ارائه مباحث متناسب با فرایند بیمه‌گذاری و تقدم و تاخر عملیات تنظیم می‌شود. به همین دلیل ابتدا مبحث مخارج و پس از آن شناسایی درآمد مطرح می‌شود.

مخارج قبل از انعقاد بیمه

این مخارج شامل مخارج کارشناسی، پیشنهاد قیمت، تهیه تقصیر و خرید اسناد منطقه است. آیا این مخارج باید به هزینه دوره منظور شود یا به حساب بیمه؟ اگر قرارداد در دوره جاری منعقد شود یا اینکه برنده مناقصه در دوره جاری مشخص شود، وضعیت کاملاً روشن است و می‌توان این مخارج را در صورتی که شرکت مورد نظر به عنوان پیمانکار انتخاب شود، به حساب بیمه منظور کرد. اگر هم پیمانکار برنده شد این

طبق ماده ۵۱ شرایط عمومی بیمه، پیمانکار باید حداکثر تا یک ماه از تاریخ تحویل موقت، صورت وضعیت قطعی کارهای انجام شده را بر اساس اسناد و مدارک بیمه، بدون منظور نمودن مصالح و تجهیزات پای کار تهیه کند و برای رسیدگی به مهندس مشاور تسلیم نماید. این صورت وضعیت باید اولیه تسویه حساب است و بنیای اصلی تسویه حساب، صورتحساب نهایی است. اگر پیمانکار به کارفرما بدین نداشتن باشد، در این مرحله، نصف تضمین حسن انجام کار آزاد می‌شود.

تحویل قطعی

طبق ماده ۵۲ شرایط عمومی بیمه، تحویل قطعی پس از پایان دوره تضمین انجام می‌شود. دوره تضمین بسته به نوع عملیات، در شرایط بیمه پیش‌بینی می‌شود. اگر پس از بازدید از کارها، عیب و نقصی مشاهده نشود، موضوع بیمه تحویل قطعی می‌شود و صورتحساب آن تنظیم و برای کارفرما ارسال می‌شود. اگر قیمت تحویل قطعی عیب و نقصی ناشی از کار پیمانکار مشاهده کند باید پیمانکار با هزینه خود عیب و نقص را رفع کند. لازم به ذکر است که هزینه‌های حفاظت، نگهداری و بهره‌برداری کارهای تحویل موقت در دوره تضمین به عهده کارفرماست. بنابراین اگر کار عیب و نقصی نداشته باشد، هزینه‌های بیمه برای پیمانکار شامل هزینه‌هایی است که تا تاریخ تحویل موقت انجام می‌شود. معمولاً مابقی تضمین حسن انجام کار در این مقطع آزاد یا مسترد می‌شود.

صورتحساب نهایی

طبق ماده ۵۳ شرایط عمومی بیمه، صورتحساب نهایی بیمه ظرف سه ماه از تاریخ تصویب صورت وضعیت قطعی توسط کارفرما تهیه می‌شود. تفاوت صورتحساب نهایی با صورت وضعیت قطعی این است که مبالغ دیگری مانند تعدیل آحاد بها، بهای مصالح، تجهیزات و ماشین‌آلات تحویلی کارفرما به پیمانکار، جبران خسارت یا جرایم ممکن است در صورتحساب نهایی به مبلغ صورت وضعیت قطعی اضافه یا از آن کسر شود.

روش حسابداری بیمه‌های بلندمدت

در ادبیات حسابداری بیمه‌گذاری دو روش تکمیل کار و روش درصد پیشرفت کار (بیمه) برای حسابداری بیمه‌ها به چشم می‌خورد. تفاوت اصلی این دو روش در زمان شناسایی درآمد است.

راهمای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

ممکن است کارفرما برای شرکت در مناقسه به جای سپرده نقدی از متقاضیان ضمانتنامه بانکی بگیرد. بانکها برای صدور ضمانتنامه معمولاً ۱۰٪ سپرده نقدی می گیرند و معادل ۱۲۰٪ مبلغ ضمانتنامه (پس از کسر سپرده) وثیقه (سفته) می خواهند. صدور ضمانتنامه مستلزم پرداخت مبلغی نیز به عنوان کارمزد است. ضمانتنامه و وثیقه آن به صورت آزاری نگهداری می شود و از نظر حسابداری در صورتهای مالی شناسایی نمی شود اما به صورت سستی در حسابهای انتظامی ثبت می شود.

اگر شرکت پارس برای شرکت در مناقسه، ضمانتنامه بانکی ارائه کند نحوه ثبت آن به شرح زیر خواهد بود:

سپرده نقدی صدور ضمانتنامه	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال	سپرده مورد درخواست	$100,000,000 \times 10\% = 10,000,000$
موجودی نقد	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	مبلغ وثیقه (سفته)	$100,000,000 - 10,000,000 = 90,000,000$
پرداخت سپرده شرکت در مناقسه	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	مبلغ کارمزد	۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال
پروژه‌های در جریان مناقسه	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	موجودی نقد	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	پرداخت کارمزد صدور ضمانتنامه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
حساب انتظامی ضمانتنامه شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	حساب انتظامی ضمانتنامه شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
طرف حساب انتظامی ضمانتنامه شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	حساب انتظامی وثیقه ضمانتنامه شرکت در مناقسه	۹۰,۰۰۰,۰۰۰
		طرف حساب انتظامی وثیقه ضمانتنامه شرکت در مناقسه	۹۰,۰۰۰,۰۰۰

پس از انقضاء مناقسه و مشخص شدن برنده، ضمانتنامه شرکت در مناقسه ابطال می شود و برای ابطال آن ثبتهای قبلی غیر از ثبت کارمزد معکوس می شود. مخارج کارمزد در صورت برنده شدن پیمانکار، به حساب پیمان در جریان پیشرفت و در غیر این صورت به حساب هزینه دوره

راهمای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

مخارج به حساب هزینه دوره منظور می شود. اگر در دوره جاری وضعیت مشخص نشده باشد اما پیمانکار اطمینان داشته باشد که توسط کارفرما انتخاب خواهد شد، باز این مخارج را می توان در دوره جاری به حساب پیمان منظور کرد، در غیر این صورت چنین مخارجی به عنوان هزینه دوره شناسایی می شود. مثال: شرکت پارس در اردیبهشت ۱۳۸۲ برای شرکت در مناقسه ساخت یک پل شرکت کرده است. مبلغ ۲۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال بابت خرید اسناد مناقسه و مبلغ ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال نیز به عنوان سپرده شرکت در مناقسه به حساب مناقسه گزار وارز کرده است. پیمانکار این مبلغ را به صورت زیر ثبت می کند:

پروژه‌های در جریان مناقسه	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	پیمان در جریان پیشرفت	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	پروژه‌های در جریان مناقسه	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
خرید اسناد مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	انتقال مخارج به حساب پیمان	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
سپرده شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	موجودی نقد	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	سپرده شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
وارز سپرده شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	استرداد سپرده شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰

در صورت برنده شدن شرکت پارس، ثبتهای زیر بابت مبلغ بالا انجام می شود:

پیمان در جریان پیشرفت	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	پیمان در جریان پیشرفت	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
پروژه‌های در جریان مناقسه	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	پروژه‌های در جریان مناقسه	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
انتقال مخارج به حساب پیمان	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	انتقال مخارج به حساب پیمان	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	موجودی نقد	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
سپرده شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	سپرده شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
استرداد سپرده شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	استرداد سپرده شرکت در مناقسه	۱۰,۰۰۰,۰۰۰

اگر شرکت پارس در این مناقسه برنده نمی شد این مخارج به حساب هزینه دوره منظور می گردید. چنانچه شرکت پارس این مخارج را با فرض برنده نشدن در دوره جاری به عنوان هزینه دوره ثبت کند اما در دوره مالی بعد به عنوان برنده مناقسه معرفی می شد در این صورت باید این مخارج را در دوره مالی بعد به حساب پیمان برگشت دهد.

مخارج مربوط به ادعاهای مطرح شده توسط اشخاص ثالث تنها در صورت احراز شرایط شناخت ذخیره طبق استاندارد حسابداری شماره ۹ شناسایی خواهد شد. براساس این استاندارد، ذخیره در صورتی شناسایی خواهد شد که اولاً تعهد فعلی در تاریخ ترازنامه وجود داشته باشد و ثانیاً آن تعهد را بتوان به گونه‌ای اتکاپذیر اندازه‌گیری کرد. اگر یکی از این دو شرط احراز نشود، تعهد به عنوان یک بدهی احتمالی افشا می‌شود.

برخی درآمدهای اتفالی و منفوقه ممکن است جزء درآمدهای بیمان محسوب نشود و از مخارج بیمان کسر شود. برای مثال، عواید فروش مواد و مصالح مازاد یا ضایعاتی که مخارج آن در بهای تمام شده بیمان منظور شده است ممکن است از مخارج بیمان کسر شود. اگر پیش دریافت از کارفرما تزد بانک سپرده‌گذاری شود و از این طریق درآمدی عاید بیمانکار شود این درآمد را می‌توان از مخارج بیمان (مخارج تأمین مالی با دیگر مخارج بیمان) کسر کرد.

مخارج غیر مستقیم یا سرسار در صورتی جزء مخارج بیمان محسوب می‌شود که اولاً به طور کلی مرتبط با فعالیت بیمانکاری باشد و ثانیاً بتوان آن را به بیمه‌های خاصی تخصیص داد. این مخارج شامل سرباز ساخت، مخارج بیمه، مخارج طراحی و کمکهای فنی است که مستقیماً به یک بیمان خاص مرتبط نیستند. این مخارج باید با توجه به ماهیت آن به نحو مناسب طبقه‌بندی شود و با روشی سیستماتیک که به طور یکساخت اعمال می‌شود بین بیمه‌های مرتبط تخصیص یابد. مبتدای تخصیص باید با توجه به سطح معمول فعالیت بیمانکاری و نه حداکثر ظرفیت نظری انتخاب شود.

برای توصیف بیشتر مخارج غیر مستقیم در اینجا به یک نمونه اشاره می‌شود. فرض کنید یک شرکت بیمانکاری، ساختمانی را برای گروهی از مهندسين، معماران و مکانیکان آنجا اجاره کرده است. وظیفه این گروه نظارت بر کیفیت تمام بیمه‌های شرکت است. این شرکت سالانه مبلغ ۷۰۰,۰۰۰ ریال برای اجاره ساختمان پرداخت می‌کند. سایر هزینه‌های ساختمان شامل آب، برق، گاز و تلفن، مبلغ ۳۰۰,۰۰۰ ریال در سال است. چون وظیفه این گروه نظارت بر کیفیت تمام بیمه‌هاست، نمی‌توان این مخارج را مستقیماً به یک بیمان خاص ردیابی کرد. این مخارج باید بر مبنایی سیستماتیک بین بیمه‌های در جریان تخصیص یابد و چون هر دو هزینه از خصوصیت مشابه برخوردارند از یک مبنا برای تخصیص هر دو استفاده می‌شود.

منظور می‌شود. با فرض برنده شدن شرکت پارس، کارمزد به حساب بیمان در جریان پیشرفت منتقل می‌شود:

بیمان در جریان پیشرفت	۱۰۰,۰۰۰
پروژه‌های در جریان مناقصه	۱۰۰,۰۰۰

در ادامه مثال شرکت پارس فرض خواهد شد که این شرکت برای شرکت در مناقصه، سپرده نقدی واريز کرده و از ضمانتنامه استفاده نکرده است.

مخارج اجرای بیمان

* مخارج اجرای بیمان شامل موارد زیر است:

۱. مخارجی که مشخصاً مربوط به یک بیمان خاص است (مخارج مستقیم)،
۲. مخارج مشترک بین بیمه‌ها که قابل تخصیص است (مخارج غیر مستقیم)، و
۳. سایر مخارجی که طبق بیمان به طور مشخص باید به حساب کارفرما منظور شود (نوعی مخارج مستقیم).

به طور کلی مخارج بیمان شامل مخارج مستقیم بیمان (مانند مواد مستقیم، دستمزد مستقیم و سایر مخارج مستقیم) و مخارج غیر مستقیم است که قابل تخصیص به بیمانه‌هاست.

مخارج مستقیم یک بیمان شامل موارد زیر است:

۱. مخارج مواد و مصالح مصرف شده در یک بیمان خاص،
۲. دستمزد و سایر هزینه‌های کارگری برای کارگران و سربازان مستقر در کارگاه،
۳. استهلاک یا اجاره ماشین‌آلات و تجهیزات مورد استفاده در بیمان مورد نظر،
۴. مخارج انتقال ماشین‌آلات، تجهیزات و مواد به محل کارگاه یا پاکسازی محل کارگاه،
۵. مخارج مستقیم طراحی و کمکهای فنی مختص بیمان،
۶. مخارج برآوردی کارهای اصلاحی لازم در دوره تضمین، و
۷. مخارج ناشی از طرح ادعا توسط اشخاص ثالث.

مخارج پیمانکار جزء (دست دوم)

یک پیمانکار ممکن است نتواند تمام کارهای لازم برای تکمیل پیمان را رأساً انجام دهد. بعضی از اجزای پیمان ممکن است به پیمانکار جزء واگذار شود. طبق ماده ۲۴ شرایط عمومی پیمان، پیمانکار می‌تواند به منظور تسهیل و تسریع در اجرای قسمت یا قسمتهایی از عملیات موضوع پیمان، پیمانهای با پیمانکاران جزء بپندد. مشروط بر اینکه آنان را از واگذاری کار به دیگران ممنوع کند. مخارجی که توسط پیمانکار جزء انجام می‌شود باید بر اساس ترتیبهای پیمان به مخارج پیمان اخصافه شود. این مخارج مستقیماً قابل ردیفی به پیمان است و حماقت مواد مستقیم و دستمزد مستقیم در حساب پیمان در جریان پیشرفت ثبت می‌شود.

مخارج جریان ششمی

پیمانکار ممکن است مخارجی را انجام دهد که طبق قرارداد به عهده او نیست. البته در موارد زیادی بازایست این مخارج بحث انگیز خواهد بود. چنانچه نسبت به جریان این مخارج توسط اشخاص ثالث اطمینان مقبول وجود داشت باید به مبلغ آن از مخارج پیمان کسر شود. برای مثال ممکن است پیمانکار جزء طبق قرارداد، باید ساختمانی را تخریب و زمین را برای عملیات ساختمانی آماده سازد، اما پیمانکار خود عملیات پاکسازی آوار را انجام می‌دهد و از پیمانکار جزء می‌خواهد که مخارج پاکسازی را پرداختد. پیمانکار باید پیمانکار جزء را از این جهت مطلع کند و مخارج پیمان را متناسب با مبلغ بازمانده کاهش دهد.

مخارج بر آورده تکمیل پیمان

این مخارج دربرگیرنده مخارجی است که در آینده برای تکمیل پیمان لازم است و به صورت بر آورده تعیین می‌شود. این مخارج باید مشکل از همان عارضی باشند که برای محاسب اولیه کل مخارج بر آورده پیمان در نظر گرفته شده است. در بر آورده این مخارج از قیمتهای بر آورده استاندارد در زمان وقوع مخارج در آینده استناد می‌شود. یکی از موارد کلیدی بر آورده مخارج تعیین درصد پیشرفت پیمان است.

اگرچه برای تخصیص سرور ساخت می‌توان از مبانی مختلفی مانند درآمد پیمان، مخارج پیمان، و ساعات کار معترف شده در هر پیمان استفاده کرد، اما شاید جوان گفت که درآمد پیمان مبانی منطقی تری است.

سایر نمونه‌های سرور ساخت با مخارج قابل تخصیص به پیمان به شرح زیر است:

۱. مخارج تهیه لیست حقوق کارکنان پیمان، و
۲. مخارج تأمین مالی که بر اساس استاندارد حسابداری شماره ۱۳ حسابداری مخارج تأمین مالی به بهای تمام شده پیمان اخصافه می‌شود.

برای مثال، اگر شرکتی برای تأمین مالی یک پروژه پیمانکاری مبلغ ۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال تسهیلات مشارکت مدنی با نرخ ۸٪ از بانک دریافت کرده باشد و مدت این پروژه طولانی باشد، مخارج تأمین مالی در صورت اجزای شرایط لازم باید به بهای تمام شده پیمان اخصافه شود. اگر این تسهیلات در اول مهرماه سال ۱۳۸۲ اخذ شده باشد و میانگین موزون مخارج پروژه در شش ماه دوم سال ۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰ ریال باشد مخارج تأمین مالی قابل انعکاس در بهای تمام شده پروژه به شرح زیر حساب می‌شود:

$$\begin{aligned} \text{مبلغ تسهیلات} \times \text{نرخ} \times \frac{\text{مدت}}{12} &= 250,000,000 \times 8\% \times \frac{1}{12} = 166,666,667 \\ \text{مبلغ تسهیلات} &= 250,000,000 \end{aligned}$$

باتوجه به اینکه مجموع مخارج تأمین مالی بیشتر از مخارج تأمین مالی قابل انتساب به پروژه است، پس تنها مبلغ ۱۵ میلیون ریال آن به بهای تمام شده پروژه اخصافه می‌شود و مابقی آن به عنوان هزینه مالی دوره شناسایی می‌شود.

بعضی از مخارج نباید جزء مخارج پیمان محسوب شود زیرا با فعالیت ساخت مرتبط نیستند. نمونه‌های این مخارج به شرح زیر است:

۱. مخارج اداری و عمومی که مشخصاً توسط کارفرما جبران نمی‌شود.
۲. مخارج بازاریابی و فروش.
۳. مخارج تحقیق و توسعه که مشخصاً توسط کارفرما جبران نمی‌شود، و
۴. استهلاک ماشین‌آلات و تجهیزات که بلا استفاده است.

راه‌های بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

مخارجی که در این مثال ذکر شده است، شامل تمام مخارج پیمان اعم از مستقیم و غیرمستقیم است. مبلغ ۲ میلیون ریال از مخارج سال اول مربوط به مخارج شرکت در مناقصه است که قبلاً به حساب پیمان در جریان پیشرفت بدهکار شده است. بنابراین مابقی آن (۲۰۰۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰۰ = ۱۵۰۰۰۰۰) در اینجا ثبت می‌شود. طرف حساب مخارج، حسابهای مختلفی مانند موجودی نقد، حسابهای پرداختنی، حسابهای دریافتنی (کارفرما) و... است. برای ساده کردن مباحث در این رابطه نیز از اختصار استفاده می‌شود.

سال اول	سال دوم	سال سوم
ریال	ریال	ریال
۱۴۸,۰۰۰,۰۰۰	۲۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۵,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد، حسابهای پرداختنی و ...	۲۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۵,۰۰۰,۰۰۰
ثبت مخارج واقعی پیمان		
	۲۱۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰	
		۴۵,۰۰۰,۰۰۰ = ۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۴۰۵,۰۰۰,۰۰۰
		مخارج سال سوم
		مخارج سال دوم

برای برآورد مخارج باید از روشهای سیستماتیک و یکپارخت استفاده شود. این روشها باید با سیستم حسابداری صنعتی (بهای تمام شده) مرتبط باشد و مقایسه بین مخارج برآوردی و مخارج واقعی را میسر سازد. در برآورد مجموع مخارج پیمان باید عناصر اصلی و مهم به طور جداگانه مشخص شود. افزون بر این، در برآورد مخارج باید از همان عناصری استفاده شود که در مخارج انباشته منظور می‌گردد. در آینده قیمتتها نوسان خواهد داشت و این نوسان باید در برآورد مخارج مدنظر قرار گیرد. افزایش مخارج باید به تفکیک هر یک از عناصر مانند مواد، دستمزد و سرباز به طور مجزا در محاسبات منظور شود. بنابراین افزایش قیمتتها نباید به صورت سرجمع برای تمام مخارج در محاسبات و برآوردها لحاظ شود.

سراانجام، مخارج برآوردی لازم برای تکمیل باید برای انعکاس اطلاعات جدید به طور ادواری تجدیدنظر شود. تغییر شرایط قرارداد، و مشکلات احتمالی مانند مشکلات کارگری یا تاخیر در رسیدن مواد و مصالح، بر مخارج آتی پیمان مؤثر است.

مثال: شرکت پارس در مناقصه مربوط به پل به عنوان برنده انتخاب شده است. مبلغ پیمان ۵۰۰ میلیون ریال و مدت پیمان سه سال است. سایر اطلاعات این پیمان در دوره ساخت به شرح زیر است:

سال سوم	سال دوم	سال اول
ریال	ریال	ریال
۴۵,۰۰۰,۰۰۰	۲۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰
مخارج تحول شده اثبات (مخارج مستقیم و غیر مستقیم)		
۴۰۵,۰۰۰,۰۰۰	۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۶۰,۰۰۰,۰۰۰
مخارج برآوردی لازم برای تکمیل پیمان		
۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۷۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
سورت وضعیهای تأیید شده		
پیش دریافت		۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰

راهنامه‌ی بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری بیمه‌های بلندمدت

پیش دریافت در طول اجرای بیمه‌ان از صورت وضعیتهایی که بیمانکار برای کارفرما می‌فرستد کسر می‌شود و متناسب با آن ضمانتنامه‌های مربوط آزاد می‌شود. سپرده نقدی هم در نهایت به بیمانکار عودت داده می‌شود. بانک ممکن است بابت سپرده نقدی به بیمانکار سود پرداخت کند. این سود نباید جزء درآمد بیمه محسوب شود.

تهیه صورت وضعیت

صورت وضعیتها معمولاً ماهانه تهیه و پس از تأیید مهندس مشاور برای کارفرما ارسال می‌شود. صورت وضعیت هم شامل کارهای انجام شده و هم دربرگیرنده مصالح پای کار است. صورت وضعیتهای صادر شده طی دوره بیمه جنبه موقت و علی‌الحساب دارد. کارفرما در صورت تأیید صورت وضعیت، خلاص آن را، پس از کسر کسورات مربوط، به بیمانکار می‌پردازد. کسورات اصلی صورت وضعیت شامل موارد زیر است:

۱. مالیات،
۲. بیمه،
۳. سپرده حسن انجام کار، و
۴. اقساط پیش دریافت.

مالیات

طبق ماده ۱۰۴ قانون مالیاتهای مستقیم کارفرما باید پنج درصد مالیات علی‌الحساب از مبلغ صورت وضعیت کسر کند. این مالیات باید ظرف سی روز به حساب تعیین شده از طرف سازمان امور مالیاتی کشور واریز و رسید آن به مؤدی (بیمانکار) تسلیم شود. در اجرای این ماده، کارفرما مکلف است ظرف سی روز از تاریخ انعقاد قرارداد، رونوشت آن را به اداره امور مالیاتی محل با اخذ رسید تسلیم نماید.

از نظر بیمانکار این مالیات، نوعی پیش برداخت است. مالیات عملکرد سالانه بیمانکار براساس رسیدگی به دفاتر طبق قانون مالیاتها تعیین می‌شود و بالغ پیش برداخت از آن کسر و مابقی به سازمان امور مالیاتی برداخت می‌شود.

راهنامه‌ی بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری بیمه‌های بلندمدت

بیمانکار برای تأمین مالی پروژه، مبلغی تحت عنوان پیش دریافت در آغاز بیمه‌ان از کارفرما وصول می‌کند. این مبلغ در حدود ۲۰٪ مبلغ بیمه‌ان است و معمولاً در قبال ارائه ضمانتنامه بانکی برداخت می‌شود. پیش دریافت طی چند مرحله وصول می‌شود اما در اینجا فرض شده است که به طور یکجا به بیمانکار برداخت می‌شود.

موجودی نقد	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
پیش دریافت از کارفرما	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
دریافت ۲۰٪ مبلغ قرارداد به عنوان پیش دریافت	

بانک برای صدور ضمانتنامه بانکی ممکن است سپرده نقدی اخذ کند و معادل ۱۲٪ مابقی ضمانتنامه، وثیقه می‌گیرد.

فرض کنید کارنزد صدور ضمانتنامه و مخارج خرید سفته مربوط به وثیقه ۱,۰۰۰,۰۰۰ ریال است.	
بیمه‌ان در جریان پیشرفت	۱,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد	۱,۰۰۰,۰۰۰
پرداخت کارنزد ضمانتنامه و مخارج خرید سفته	۱,۰۰۰,۰۰۰
سپرده نقدی ضمانتنامه	۱,۰۰۰,۰۰۰
موجودی نقد	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
پرداخت سپرده نقدی	۱۰,۰۰۰,۰۰۰
حساب انتظامی ضمانتنامه پیش دریافت	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
طرف حساب انتظامی وثیقه ضمانتنامه پیش دریافت	۱۰۸,۰۰۰,۰۰۰
حساب انتظامی وثیقه ضمانتنامه پیش دریافت	۱۰۸,۰۰۰,۰۰۰
طرف حساب انتظامی وثیقه ضمانتنامه پیش دریافت	۱۰۸,۰۰۰,۰۰۰
	$(100,000,000 - 10,000,000) \times 12\% = 10,800,000$

باشد، ماهه‌الستغوات آن را به سازمان تأمین اجتماعی می‌پردازد. اما اگر بیمه محاسبه شده از مبالغ پرداخت شده طبق لیست حقوق و دستمزد ماهانه کمتر باشد، از این بابت مبلغی باز پس نمی‌گیرد.

برای مثال، اگر مبلغ یک پیمان (از نوع پیمان دستمزد و مصالح) ۹۵۰,۰۰۰ ریال باشد و در طول دوران اجرای پیمان براساس لیست حقوق و دستمزد کارکنان مبلغ ۵۱۰,۰۰۰ ریال حق بیمه پرداخت شده باشد، مبلغ کل حق بیمه و ماهه‌الستغوات قابل پرداخت آن به شرح زیر محاسبه می‌شود:

حق بیمه	$950,000 \times 7\%$	$=$	$66,500,000$
حق بیمه بیکاری	$66,500,000 \times \frac{1}{4}$	$=$	$16,625,000$
جمع حق بیمه و حق بیمه بیکاری			$83,125,000$
ماهه‌الستغوات قابل پرداخت		$=$	$17,900,000 - 510,000 - 66,500,000$

نکته: در پایان هر دوره مالی باید مبلغ حق بیمه کل پیمان متناسب با درآمد شناسایی شده و نرخ حق بیمه مربوط محاسبه شود و در صورتی که مبلغ آن از جمع مبالغ پرداخت شده براساس لیست حقوق و دستمزد بیشتر باشد برای تطابقت آن ذخیره لازم شناسایی شود.

سپرده حسن انجام کار
کارفرما به مستطور اطمینان از حسن اجرای کار توسط پیمانکار و تأمین خسارتهای احتمالی معمولاً از هر صورت وضعیت ۱۰٪ سپرده حسن انجام کار می‌کند که ۵۰٪ آن پس از تحویل موقت و مابقی آن پس از تحویل قطعی آزاد می‌شود.

بیمه
براساس ماده ۳۸ قانون تأمین اجتماعی، کارفرما موظف است ۵٪ ناخالص کارکرد را از هر صورت وضعیت کسر و نزد خود نگهدارد. این سپرده و آخرین قسط پیمانکاران تا ارائه مفاد حساب توسط پیمانکار که توسط سازمان تأمین اجتماعی صادر می‌گردد، نگهداری می‌شود.

البته در پیمانهای مشمول طرحهای عمرانی حق بیمه به صورت مقطوع محاسبه و کسر می‌شود. حق بیمه این پیمانها ۷/۱۶٪ شامل ۱/۱۶٪ سهم پیمانکار و ۵/۵٪ سهم کارفرما است.
در پیمانهای دیگر که با طرحهای عمرانی مرتبط نیستند حق بیمه پیمانها بسته به نوع پیمان متفاوت است. اما حق بیمه بسیاری از پیمانها در دو گروه زیر قرار می‌گیرد.

۱. قراردادهای دستمزدی
در این نوع قراردادها که مصالح کلاً توسط کارفرما و به هزینه او تأمین می‌شود، حق بیمه براساس ۱۵٪ ناخالص کل کارکرد به علاوه ۱/۴ حق بیمه بیکاری محاسبه می‌شود.

۲. قراردادهای دستمزد و مصالح
در این گونه قراردادها هزینه کل مصالح، دستمزد و ابزار به عهده پیمانکار است. حق بیمه این قرارداد بر مبنای ۷٪ ناخالص کل کارکرد به اضافه ۱/۴ حق بیمه بیکاری محاسبه می‌شود (مؤسسه حسابرسی تأمین اجتماعی، ۱۳۸۰).

- در مورد بیمه این گونه پیمانها توجه به نکات زیر مهم است:
۱. کارفرما از هر صورت وضعیت ۵٪ بابت بیمه کسر می‌کند و آن را به صورت سپرده نگهداری می‌کند و پس از ارائه مفاد حساب آن را به پیمانکار پرداخت می‌کند.
 ۲. پیمانکار باید همراه لیست کارکنان خود را تهیه و بر مبنای حقوق و مزایای مشمول بیمه، بیمه آنها را محاسبه و پرداخت کند.
 ۳. پس از خاتمه پیمان، پیمانکار براساس درصدهای بالا (۷/۱۵٪ و ۱/۴ بیمه بیکاری) بیمه خود را محاسبه می‌کند. اگر این مبلغ از مبالغ پرداخت شده طبق بند ۲ بیشتر

راهمای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

سال سوم	سال دوم	سال اول	وصول صورت وضعیها
ریال	ریال	ریال	پیش برداشت مالیات
۱۸,۵۰۰,۰۰۰	۱۸,۵۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	سپرده بیمه
۱,۵۰۰,۰۰۰	۱۸,۵۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	سپرده حسن انجام کار
۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	پیش دریافت
۷۵,۰۰۰,۰۰۰	۷۵,۰۰۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰,۰۰۰	موجودی نقد
۱۹,۰۰۰,۰۰۰	۲۲۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	حسابهای دریافتی - کارفرما
۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	وصول مبلغ صورت وضعیها پس از کسورات

حساب پیش پرداخت مالیات در پایان دوره مالی با حساب هزینه مالیات بر عملکرد شرکت بسته می‌شود. سپرده بیمه تا زمان اخذ مفاد حساب از سازمان تامین اجتماعی نزد کارفرما نگهداری می‌شود و پس از اخذ مفاد حساب و پرداخت وجه آن به پیمانکار، این حساب بسته می‌شود.

درآمد پیمان

درآمد پیمان دربرگیرنده مبلغ اولیه پیمان به اضافه سایر مبالغی است که در نتیجه تغییر در میزان کار، طرح ادعا و یا به عنوان تشویق دریافت می‌شود.

لازم به یادآوری است که در اینجا منظور از درآمد پیمان، درآمدی نیست که در هر دوره مالی شناسایی می‌شود. بلکه مجموع کل درآمد پیمان است که در طول دوره پیمان شناسایی خواهد شد. نحوه تعیین درآمد پیمان بستگی به نوع پیمان دارد. در استاندارد حسابداری شماره ۹ دو نوع پیمان مشخص شده است که از نظر قیمت گذاری با هم متفاوتند:

۱. پیمانهای مقطوع
۲. پیمانهای امانی

راهمای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

(ادامه مثال شرکت پارس):

صورتهای وضعیهای تأیید شده شرکت پارس به شرح زیر است (البته باید توجه داشت که صورت وضعیت ماهانه تهیه می‌شود و در این مثال برای اختصار، سالانه منظور شده است):

سال سوم	سال دوم	سال اول	وضعیت
ریال	ریال	ریال	مبلغ صورت وضعیت
۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	کسورات:
۱,۵۰۰,۰۰۰	۱۸,۵۰۰,۰۰۰	۱۸,۰۰۰,۰۰۰	مالیات (۵٪)
۱,۵۰۰,۰۰۰	۱۸,۵۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	سپرده بیمه (۵٪)
۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	سپرده حسن انجام کار (۱۰٪)
۷۵,۰۰۰,۰۰۰	۷۵,۰۰۰,۰۰۰	۶۰,۰۰۰,۰۰۰	اقساط پیش دریافت (کل پیش دریافت ۱۰۰ میلیون ریال)
۱۹,۰۰۰,۰۰۰	۲۲۱,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	خالص

فرض کنید حق بیمه نهایی براساس مقررات محاسبه و در مخارج پیمان منظور شده است.

نحوه ثبت صورت وضعیهای تأیید شده

سال سوم	سال دوم	سال اول	تأیید صورت وضعیها توسط کارفرما
ریال	ریال	ریال	حسابهای دریافتی - کارفرما
۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	حسابهای دریافتی - مبالغ بازمانده پیمانها
۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۳۷,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰	تأیید صورت وضعیها توسط کارفرما

صورت وضعیت تأیید شده بیانگر آن بخش از کارهای انجام شده است که توسط کارفرما تأیید شده است، اما معادل درآمد پیمان نیست. درآمد پیمان براساس روش درصد پیشرفت پیمان شناسایی می‌شود و ممکن است بیشتر یا کمتر از مبلغ صورت وضعیتهای تأیید شده باشد. لازم به ذکر است که حسابهای دریافتی - مبالغ بازمانده پیمانها طرف حساب درآمد است که در صفحات بعد ثبت شده است.

کارفرما نوعی ادعاست. این گونه ادعاها زمانی به مبلغ درآمد اضافه می شود که مذاکرات با کارفرما به مرحله ای رسیده باشد که پذیرش ادعا توسط وی محتمل باشد و اندازه گیری مبلغ آن نیز به گونه ای امکان پذیر میسر باشد.

شناخت درآمدها و هزینه های پیمان

درآمدها و هزینه های پیمان باید متناسب با پیشرفت کار شناسایی شود. به شرطی که ماحصل پیمان را بتوان به گونه ای امکان پذیر تعیین کرد. در استاندارد حسابداری شماره ۹ معیارهای امکان پذیری اندازه گیری ماحصل پیمان بر اساس نوع پیمانها مشخص شده است.

در پیمانهای مقطعی ماحصل پیمان زمانی به گونه ای امکان پذیر قابل اندازه گیری است که تمام شرایط زیر برقرار باشد :

- الف. درآمد پیمان را بتوان به گونه ای امکان پذیر اندازه گیری کرد.
- ب. ورود منافع اقتصادی مرتبط با پیمان به واحد تجاری محتمل باشد.
- ج. مخارج لازم برای تکمیل پیمان در صد تکمیل پیمان را بتوان به گونه ای امکان پذیر اندازه گیری کرد.
- د. مخارج پیمان را بتوان به وضوح تشخیص داد و به گونه ای امکان پذیر اندازه گیری کرد تا مقایسه مخارج واقعی تحمل شده پیمان با برآوردهای قبلی آنها میسر گردد.

در پیمانهای امانی، ماحصل پیمان زمانی به گونه ای امکان پذیر قابل اندازه گیری است که تمام شرایط زیر برقرار باشد:

- الف. جریان ورودی منافع اقتصادی مرتبط با پیمان به واحد تجاری محتمل باشد. و
 - ب. مخارج مربوط به پیمان را بتوان به وضوح تشخیص داد و به گونه ای امکان پذیر اندازه گیری کرد.
- نحوه اندازه گیری درصد پیشرفت پیمان
- برای تعیین درصد پیشرفت پیمان روشهای مختلفی وجود دارد. یک شرکت پیمانکاری باید روشی را انتخاب کند که بتواند با استفاده از آن روش، میزان کار انجام شده را

پیمان مقطوع پیمان بلندمدتی است که به موجب آن پیمانکار با یک مبلغ مقطوع برای کل پیمان یا یک نرخ ثابت برای هر واحد موضوع پیمان که در برخی از موارد ممکن است بر اساس مواد خاصی مشمول تعدیل قرار گیرد، توافق می کند.

پیمان امانی (پیمان با حق الزحمه مبتنی بر مخارج) پیمان بلندمدتی است که به موجب آن مخارج قابل قبول یا مشخص شده در متن پیمان به پیمانکار تادیه و درصد معینی از مخارج مزبور یا حق الزحمه ثابتی نیز به پیمانکار پرداخت می شود.

**درآمد پیمان مقطوع شامل مبلغ اولیه پیمان به اضافه تعدیل احتمالی آحاد بها است.
درآمد پیمان امانی برابر با مجموع مخارج قابل باز یافت به اضافه حق الزحمه پیمانکار است.**

پیمانهای امانی ممکن است انواع مختلفی داشته باشد. پیمانهای مدیریت در ایران، نوعی پیمان امانی است. در این نوع پیمانها مدیریت عملیات پیمان به عهده پیمانکار است و مخارج پیمان به عهده کارفرماست. حق الزحمه پیمانکار ممکن است به طور ثابت یا بر اساس درصدی از مخارج پیمان تعیین شود. درآمد پیمانکار در چنین پیمانهای برابر با مجموع مخارج مربوط به موضوع عملیات پیمان و حق الزحمه پیمانکار است.

در هر دو نوع پیمان باید سایر مبالغ مانند تغییر مقدار کار یا دریافت های تشویقی به مبلغ درآمد پیمان اضافه شود. مبلغ کل درآمد پیمان ممکن است به مرور زمان تغییر کند. موارد زیر نمونه هایی است که موجب چنین تغییری می شود:

- الف. توافق پیمانکار و کارفرما برای تغییر (مقدار کار) پس از انعقاد پیمان،
- ب. تعدیل آحاد بها به موجب مفاد پیمان، و
- ج. تعلق جریمه به پیمانکار به دلیل تأخیر و در نتیجه کاهش درآمد پیمان.

اگر تغییری در پیمان صورت می گیرد مبلغ آن زمانی جزء درآمد می آید که تأیید آن توسط کارفرما محتمل باشد و ضمناً اندازه گیری مبلغ آن به گونه ای امکان پذیر میسر باشد. افزون بر این، چنانچه پیمانکار مخارجی را انجام دهد که قبلاً در پیمان پیش بینی نشده است مطالبه آن از

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

نمی‌شود، اگرچه این اقلام در صورت وضعیت پیمان درج می‌گردد، اما اگر مواد و مصالح و تجهیزات به طور مشخص برای پیمان ساخته شده باشد مخارج آن جزء مخارج تحمل شده برای محاسبه درصد پیشرفت کار منظور می‌شود (افزون بر این، مبلغ پرداخت شده به پیمانکاران جزء قبل از انجام کار، جزء مخارج تحمل شده محسوب نمی‌شود، بلکه مخارج کارهای انجام شده باید در نظر گرفته شود. با این اوصاف درصد پیشرفت پیمان و درآمد پیمان در دوره جاری براساس روش هزینه به هزینه به شرح زیر اندازه‌گیری می‌شود.

$$\text{مخارج تحمل شده ابیانه} = \text{درصد پیشرفت پیمان} \times \text{مخارج برآوردی تکمیل پیمان} + \text{مخارج تحمل شده ابیانه}$$

$$\text{درآمد شناسایی شده} - (\text{درصد پیشرفت پیمان} \times \text{مجموع درآمد پیمان}) = \text{درآمد پیمان در دوره جاری در دوره‌های گذشته}$$

در روش هزینه به هزینه توجه به یک نکته دیگر نیز مهم است. اگر مخارج تأمین مالی براساس استاندارد حسابداری شماره ۱۳ جزء مخارج پیمان محسوب شود، این مخارج نباید در محاسبه درصد پیشرفت پیمان منظور شود. زیرا وقوع مخارج تأمین مالی مرتبط با میراث تلاشیهای انجام شده برای پیشرفت کار نیست. لذا هم از صورت کسر و هم از مخارج کسر محاسبه درصد پیشرفت پیمان حذف می‌شود.

مثال: درصد پیشرفت کار براساس روش هزینه به هزینه برای شرکت پارس به شرح زیر محاسبه می‌شود:

$$\text{درصد پیشرفت پیمان در سال اول} = \frac{150,000,000}{150,000,000 + 300,000,000} \times 100 = 33.33\%$$

$$\text{درصد پیشرفت پیمان در سال دوم} = \frac{310,000,000}{310,000,000 + 40,000,000} \times 100 = 90\%$$

در سال سوم هم پیمان تکمیل شده است.

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

به گونه‌ای اتکاپذیر تعیین کند. در استاندارد حسابداری شماره ۹ روشهای زیر معرفی شده است:

الف. نسبت مخارج تحمل شده پیمان برای کار انجام شده تا تاریخ ترازنامه به کل مخارج برآوردی پیمان (روش هزینه به هزینه)،

ب. ارزشی کار انجام شده (مثل تخمین کار انجام شده توسط یک فرد مستقل)، یا

ج. نسبت مقدار فیزیکی کار انجام شده به کل کار پیمان.

روشهای اندازه‌گیری درصد پیشرفت پیمان را می‌توان به دو گروه روشهای مبتنی بر مقیاسهای ورودی و روشهای مبتنی بر مقیاسهای خروجی تقسیم کرد. مقیاسهای ورودی، پیشرفت کار را در قالب تلاشیهای صرف شده در پیمان نشان می‌دهد. روش هزینه به هزینه نمونه‌ای از روشهای مبتنی بر مقیاس ورودی است. در این روش درصد پیشرفت کار با مقایسه مجموع هزینه‌های تحمل شده به مجموع هزینه‌های پیمان (شامل هزینه‌های برآوردی تکمیل پیمان) تعیین می‌شود.

مقیاسهای خروجی، پیشرفت پیمان را در قالب مبارهای فیزیکی نشان می‌دهد. روش مقدار کار انجام شده نمونه‌ای از روشهای مبتنی بر مقیاس خروجی است. تعیین مقدار کار انجام شده به دلیل تفاوت ارزش کارهای مختلف و ناممکن بودن اجزای یک کار مشکل است. مثلاً در یک ساختمان اجزای مختلف آن شامل فونداسیون، دیوارها، سقف، تأسیسات و نازک کاریها هر کدام وزن متفاوتی در کار دارند و تعیین وزن هر کدام مشکل است. حتی در راه سازی که می‌توان با استفاده از میزان کار انجام شده برحسب کیلومتر، درصد پیشرفت کار را تعیین کرد، همگن سازی کار لازم است. چون هر کیلومتر زیر سازی با هر کیلومتر آسفالت وزن متفاوتی دارد. افزون بر این ممکن است ۱۰ کیلومتر از یک راه در صحرا باشد و ۵ کیلومتر آن در کوهستان. به دلیل وجود همین مشکلات، در عمل بیشتر از مقیاسهای ورودی برای اندازه‌گیری میزان پیشرفت کار استفاده می‌شود. رایج ترین روش از این میان نیز روش هزینه به هزینه است.

اگر از روش هزینه به هزینه استفاده شود فقط مخارجی در محاسبات منظور می‌شود که بتواند کار انجام شده باشد. مثلاً مخارج مواد و مصالح پای کار در مخارج تحمل شده منظور

برای تحلیل بیشتر مبلغ بازبازرسی پیمانها از حساب T استفاده می‌کنیم.

حسابهای دریافتی - مبلغ بازبازرسی پیمانها	
سورت و وضعیهای تأیید شده	۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷
مانده پایان دوره	۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷
درآمد پیمان	۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷
سال اول	
سورت و وضعیهای تأیید شده	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
مانده اول دوره سال دوم	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
درآمد پیمان	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
مانده پایان دوره	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
سال دوم	
سورت و وضعیهای تأیید شده	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
مانده اول دوره سال سوم	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
سورت و وضعیهای تأیید شده	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
مانده اول دوره سال سوم	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
درآمد پیمان	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳
سال سوم	

در پایان سال اول مانده بدهکار حسابهای دریافتی - مبلغ بازبازرسی پیمانها مبلغ ۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷ ریال است که تحت همین عنوان در ترازنامه منمکن می‌شود. این مبلغ مانده درآمد شناسایی شده انباشته پیمان در سال اول نسبت به مبلغ سورت و وضعیهای تأیید شده است.

در پایان سال دوم مانده این حساب بستانکار شده است. زیرا درآمد شناسایی شده انباشته پیمان کتر از مبلغ سورت و وضعیهای تأیید شده است:

جمع	سال دوم	سال اول
ریال	ریال	ریال
۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳	۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷
درآمد پیمان		
۴۷۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۷۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۰۰,۰۰۰,۰۰۰
سورت و وضعیهای تأیید شده		
(۳۰,۰۰۰,۰۰۰)		

در مخرج کسر، مخرج برآوردی تکمیل پیمان به مخرج واقعی انجام شده، اضافه می‌شود. این برآورددها ممکن است در سالهای مختلف تغییر کنند. به همین دلیل در سال اول مجموع مخرج پیمان ۴۵۰ میلیون ریال و در سال دوم ۴۰۰ میلیون ریال است. در سال سوم مخرج واقعی به ۴۰۵ میلیون ریال رسیده است که با برآوردهای انجام شده در سالهای اول و دوم متفاوت است. این تفاوتها بر درصد تکمیل پیمان و نهایتاً بر درآمدهای هر دوره اثر می‌گذارد و اثر آن به عنوان تغییر در برآورد تلقی می‌شود.

درآمد و هزینه‌های شناسایی شده پیمان برای شرکت پارس			
سال سوم	سال دوم	سال اول	ریال
ریال	ریال	ریال	ریال
درآمد	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳	۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷	۵۰,۰۰۰,۰۰۰
هزینه‌های پیمان	(۱۱۰,۰۰۰,۰۰۰)	(۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰)	(۴۵,۰۰۰,۰۰۰)
سود ناخالص	۱۷۳,۳۳۳,۳۳۳	۱۶,۲۱۶,۲۱۷	۵,۰۰۰,۰۰۰
$\text{درآمد} = ۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳ - ۱۱۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۱۷۳,۳۳۳,۳۳۳$ $\text{درآمد پیمان در سال اول} = ۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷ - ۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۲۸,۲۱۶,۲۱۷$ $\text{درآمد پیمان در سال دوم} = ۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳ - ۱۱۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۱۷۳,۳۳۳,۳۳۳$			

نوعه ثبت درآمد پیمان			
سال سوم	سال دوم	سال اول	ریال
ریال	ریال	ریال	ریال
حسابهای دریافتی	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳	۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷	۵۰,۰۰۰,۰۰۰
مبلغ بازبازرسی پیمانها			
درآمد پیمان	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳	۱۲۱,۲۱۶,۲۱۷	۵۰,۰۰۰,۰۰۰

راهنامه‌ی بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

نحوه ثبت هزینه‌های هر دوره شرکت پارس		سال اول	سال دوم	سال سوم
ریزه‌های پیمان	ریال	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰
پیمان در جریان پیشرفت	ریال	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰

در این مثال فرض شده است که مصالح پای کار وجود ندارد و بنابراین تمام مخارج پیمان، مخارج تحمل شده برای کارهای انجام شده در دوره جاری است و به حساب هزینه پیمان (بهای تمام شده پیمان) منظور می‌شود.

نحوه ارائه در صورت‌های مالی
در صورت سود و زیان باید درآمد پیمان و هزینه شناسایی شده پیمان (بهای تمام شده پیمان) ارائه شود. برای شرکت پارس باید این اطلاعات به شکل زیر در صورت سود و زیان ارائه شود. لازم به یادآوری است که در این مثال هر سه سال در یک صورت سود و زیان ارائه شده است ولی در عمل باید برای هر سال یک صورت سود و زیان تهیه شود.

شرکت پارس			
صورت سود و زیان			
برای دوره مالی منتهی به ...			
سال سوم	سال دوم	سال اول	ریال
درآمد پیمان	۲۸۳,۳۳۳,۳۳۳	۱۶۶,۶۶۶,۶۶۷	۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰
هزینه (بهای تمام شده پیمان)	(۲۱۰,۰۰۰,۰۰۰)	(۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰)	(۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰)
سود ناخالص	۷۳,۳۳۳,۳۳۳	۱۶,۶۶۶,۶۶۷	۵۰,۰۰۰,۰۰۰

راهنامه‌ی بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

این مبلغ نوعی بدهی است و در ترازنامه باید تحت عنوان حسابهای پرداختی ارائه شود. برای انجام این کار دو راه حل پیشنهاد می‌شود:

۱. تغییر طبقه‌بندی

در زمان تهیه صورتهای مالی بدون اینکه ثبتی در دفاتر انجام شود، یک تغییر طبقه‌بندی، به شرح زیر انجام شود:

حسابهای دریافتی - مبلغ بازمانده پیمانها	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
حسابهای پرداختی	۲۰,۰۰۰,۰۰۰

۲. ثبت در دفاتر حسابداری

می‌توان همین ثبت شماره ۱ را در دفاتر انجام داد. در این صورت برای تسهیل کارهای حسابداری، ابتدا در پایان سال دوم ثبت شماره ۱ انجام می‌شود ولی در اول سال سوم همین ثبت معکوس می‌شود. یعنی حسابهای پرداختی بدهکار و حسابهای دریافتی - مبلغ بازمانده پیمانها بستانکار می‌شود.

سال دوم - حسابهای دریافتی - مبلغ بازمانده پیمانها	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	حسابهای پرداختی	۲۰,۰۰۰,۰۰۰
سال سوم - حسابهای پرداختی	۲۰,۰۰۰,۰۰۰	حسابهای دریافتی - مبلغ بازمانده پیمانها	۲۰,۰۰۰,۰۰۰

نحوه ثبت هزینه‌های پیمان شرکت پارس

مخارج تحمل شده انباشته پیمان در سالهای اول، دوم و سوم به ترتیب مبلغ ۱۵۰، ۳۱۰ و ۴۵۰ میلیون ریال است. بنابراین مخارج تحمل شده در سالهای دوم و سوم به ترتیب ۲۱۰ میلیون ریال (۱۵۰ - ۳۱۰) و ۴۵۰ میلیون ریال (۳۱۰ - ۴۵۰) است.

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

(۲) سایر حسابها و اسناد دریافتی از اقلام زیر تشکیل شده است:

سال سوم	سال دوم	سال اول
ریال	ریال	ریال
۳۳۰۰۰۰۰۰	۱۸۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰
۲۰۰۰۰۰۰۰	۳۳۰۰۰۰۰۰	۲۰۰۰۰۰۰۰
۳۳۰۰۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰ - ۳۳۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰ - ۲۰۰۰۰۰۰۰
۱۳۰۰۰۰۰۰۰	۲۳۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰۰
۱۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰۰
۱۰۰۰۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰۰
۷۰۰۰۰۰۰۰۰	۱۵۰۰۰۰۰۰۰	۱۰۰۰۰۰۰۰۰

(۳) بازاد صورت وضعیهای تأیید شده نسبت به درآمد شناسایی شده اثباته پیمان

مواد و مصالح بای کار

چنانچه در پایان دوره مواد و مصالح مصرف شدهای در محل کارگاه یا ابزارهای پروژه موجود باشد این مواد و مصالح معمولاً جزء مخارج تحصیل شده برای کارهای انجام شده نیست و بنابراین در روش هزینه به محاسبه درصد پیشرفت پیمان منظور نمی شود. این مواد و مصالح در حساب پیمان در جریان پیشرفت در ترازنامه منعکس می شود.

مثال: در سال اول اجرای یک پیمان مبلغ ۲۸۰ میلیون ریال مخارج صرف پروژه شده است که از این مبلغ ۳۰ میلیون ریال آن مواد و مصالحی است که مصرف یا نصب نشده است. مخارج برآوردی برای تکمیل پیمان ۲۲۰ میلیون ریال است. درصد پیشرفت این پیمان در سال اول به شرح زیر محاسبه می شود:

$$\text{درصد پیشرفت پیمان} = \frac{280 - 30}{280 + 220} \times 100 = 75\%$$

مخارج مواد و مصالح مصرف نشده به عنوان مخارج آتی محسوب می شود و بنابراین نباید به سود و زیان منتقل گردد. انجام مخارج و شناسایی هزینه در سال اول به شرح صفا بوده در دفتر روزنامه ثبت می شود:

راههای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

در ترازنامه باید اقلام زیر ارائه شود:

۱. مبلغ بازمانده پیمانها در سرفصل حسابهای دریافتی به طور مجزا.
۲. پیش دریافت پیمان در سرفصل پیش دریافتها.
۳. مانده پیمانهای در جریان پیشرفت تحت همین سرفصل.
۴. ذخیره زیان قابل پیش بینی در سرفصل ذخایر و
۵. سپرده های قابل استرداد در سرفصل حسابهای دریافتی.

در مثال شرکت پارس مانده پیمانهای در جریان پیشرفت صفر است و پیمان هم سودآور است و لذا ذخیره زیان وجود ندارد. بنابراین در ترازنامه شرکت پارس اقلام زیر ارائه می شود:

شرکت پارس	ترازنامه		
	سال اول	سال دوم	سال سوم
در تاریخ ...	ریال	ریال	ریال
داراییها			
حسابهای دریافتی تجاری (۱)	-	-	-
حسابهای دریافتی - مبلغ بازمانده پیمانها	۶۶۶۶۶۶۶۶	-	-
سایر حسابها و اسناد دریافتی (۲)	۱۵۰۰۰۰۰۰۰	۷۰۰۰۰۰۰۰۰	۷۵۰۰۰۰۰۰۰
بدهیها			
پیش دریافت	۸۰۰۰۰۰۰۰۰	۵۰۰۰۰۰۰۰۰	-
حسابهای پرداختی (۳)	۲۰۰۰۰۰۰۰۰	-	-

(۱) فرض شده است که تمام صورت وضعیهای تأیید شده توسط کارفرما پرداخت شده است.

راهمای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

مثال: همسان اطلاعات شرکت پارس را در نظر بگیرید با این تفاوت که در سال دوم پیش‌بینی می‌شود که برای تکمیل پیمان باید مبلغ ۱۴۸ میلیون ریال دیگر هزینه شود و در نهایت در سال سوم مشخص شد که هزینه واقعی پیمان ۵۰۶ میلیون ریال است.

بنابر این اطلاعات شرکت پارس به شرح زیر خواهد بود:

سال سوم	سال دوم	سال اول	ریال
ریال	ریال	ریال	ریال
۵۰۶,۰۰۰,۰۰۰	۳۱۰,۰۰۰,۰۰۰	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	مخارج اثباته تحمل شده
-	۱۴۸,۰۰۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	مخارج برآوردهی تکمیل پیمان
۵۰۶,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۸,۰۰۰,۰۰۰	۴۵۰,۰۰۰,۰۰۰	مجموع هزینه‌های پیمان
۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	۵۰۰,۰۰۰,۰۰۰	درآمد پیمان

برای ساده شدن موضوع، از سایر اطلاعات مسئله صرف نظر می‌شود و در حد همین اطلاعات نحوه شناسایی و ارائه زیان پیمان بررسی می‌شود.

این موردی قابل ذکر است (از این شرح)

راهمای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری پیمانهای بلندمدت

۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰	۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰	پیمان در جریان پیشرفت
۲۸۰,۰۰۰,۰۰۰		موجودی نقد، حسابهای پرداختی و...
	۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰	انجام مخارج پیمان
		هزینه پیمان
		پیمان در جریان پیشرفت
	۲۵۰,۰۰۰,۰۰۰	شناسایی هزینه پیمان در سال اول

در این حالت، مانده پیمان در جریان پیشرفت به مبلغ ۳۰ میلیون ریال در ترازنامه منتهک می‌شود.

شناسایی زیان مورد انتظار پیمان

چنانچه برآوردها نشان دهد که مجموع هزینه‌های پیمان بیش از مجموع درآمدهای آن است باید برای زیان پیمان، ذخیره شناسایی شود. این نوع پیمانها را می‌توان از مصادیق قراردادهای زیانبار دانست که در استاندارد حسابداری شماره ۴ ذخیره بدیهیهای احتمالی و داراییهای احتمالی تعریف شده است. زیان در دوره‌های شناسایی می‌شود که زیانبار بودن پیمان محرز گردد. ذخیره زیان پیمان براساس هزینه‌های برآوردهی لازم برای تکمیل پیمان به افسانه هزینه‌های تحمل شده پیمان محاسبه می‌شود. این ذخیره باید به طور جداگانه در بخش بدیهیهای جاری ترازنامه نشان داده شود.

در دوره‌های که زیانبار بودن پیمان مشخص می‌شود مبلغ زیان که باید گزارش شود به شرح زیر حساب می‌شود:

$$\boxed{\text{مجموع زیان مورد انتظار} + \text{سودهایی که قبلاً گزارش شده است} = \text{زیان پیمان}}$$

نحوه محاسبه زیان در سال دوم به شرح زیر است :

$$1. \text{ محاسبه درصد پیشرفت بیمان} \\ \frac{310,000,000 + 148,000,000}{310,000,000} \times 100 = 170.87\%$$

$$2. \text{ محاسبه درآمد بیمان} \\ 500,000,000 \times 70.87\% = 354,386,000 \\ 354,386,000 - 187,719,333 = 166,666,667$$

۳. محاسبه زیان با روش درصد پیشرفت کار

ریال
درآمد بیمان
۱۸۷,۷۱۹,۳۳۳
هزینه بیمان
۲۱۰,۰۰۰,۰۰۰
<u>زیان در سال دوم (۲۲,۲۸۰,۶۶۷)</u>

۴. محاسبه مجموع زیان قابل گزارش بیمان در سال دوم
در سال اول بابت این بیمان مبلغ ۱۶,۶۶۶,۶۶۷ ریال سود گزارش شده است، اما زیان مورد انتظار بیمان ۸ میلیون ریال است. بنابراین سودی که در سال قبل برای این بیمان گزارش شده عملاً برگشت داده می‌شود:

$$8,000,000 + 16,666,667 = 24,666,667$$

۵. محاسبه ذخیره لازم برای زیان
باتوجه به اینکه کل زیان قابل گزارش در سال دوم ۲۴,۶۶۶,۶۶۷ ریال است ولی با اصل روش درصد پیشرفت بیمان مبلغ ۲۲,۲۸۰,۶۶۷ ریال آن شناسایی شده است، بنابراین برای

باقی زیان باید ذخیره در نظر گرفته شود:

$$24,666,667 - 22,280,667 = 2,386,000$$

ذخیره لازم برای زیان

در سال اول بیمان سودآور ارزیابی می‌شود و درآمدها و هزینه به شرح زیر ثبت می‌شود :

بیمان در جریان پیشرفت	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	
موجودی نقد، حسابهای پرداختی و ...	۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰	
مخارج تحمل شده بابت اجرای بیمان		
$\frac{150,000,000}{150,000,000 + 30,000,000} \times 100 = 73.33\%$		
درآمد بیمان		
۱۶۶,۶۶۶,۶۶۷		
حسابهای دریافتی - مبالغ بازمانده بیمان		
درآمد بیمان در سال اول		
		$500,000,000 \times 73.33\% = 366,666,667$
هزینه‌های بیمان		۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰
بیمان در جریان پیشرفت		۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰
شناسایی هزینه‌های بیمان		
سود ناخالص بیمان در سال اول :		
ریال		
درآمد بیمان		۱۶۶,۶۶۶,۶۶۷
هزینه بیمان		(۱۵۰,۰۰۰,۰۰۰)
سود ناخالص		<u>۱۶,۶۶۶,۶۶۷</u>

در سال دوم انتظار می‌رود بیمان زیانبار باشد. برآورد هزینه کل بیمان ۵۰۸ میلیون ریال است که مبلغ ۸ میلیون ریال از مجموع درآمد بیمان بیشتر است.

راهنامه‌ی بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری بیمه‌های بلندمدت

ریال	درآمد بیمان در سال سوم ،
۵۰۰٫۰۰۰٫۰۰۰	درآمد کل بیمان
(۳۵۴٫۳۸۶٫۰۰۰)	درآمدهای شناسایی شده در دوره‌های گذشته
۱۴۵٫۶۱۴٫۰۰۰	درآمد سال سوم
۱۴۶٫۰۰۰٫۰۰۰	هزینه بیمان در سال سوم ،
(۲٫۳۸۶٫۰۰۰)	هزینه‌های تحمل شده (۳۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰ - ۵۰۶٫۰۰۰٫۰۰۰)
۱۴۳٫۶۱۴٫۰۰۰	برگشت ذخیره

ریال	گزارش سود بیمان در سال سوم ،
۱۴۵٫۶۱۴٫۰۰۰	درآمد بیمان
(۱۴۳٫۶۱۴٫۰۰۰)	هزینه‌های بیمان
۲٫۰۰۰٫۰۰۰	سود ناخالص

در سال سوم ۲ میلیون ریال سود ناخالص گزارش می‌شود چون در سال دوم پیش‌بینی شده بود که کل هزینه‌های بیمان ۵۰۸ میلیون ریال خواهد بود. در صورتی که هزینه‌های واقعی بیمان به مبلغ ۵۰۶ میلیون ریال رسید. در نتیجه زیان بیمان از ۸ میلیون ریال به ۲ میلیون ریال کاهش می‌یابد. چون در سال دوم مبلغ ۸ میلیون ریال زیان پیش‌بینی شده بود. لذا کاهش این زیان در پایان عملیات بیمان از ۸ میلیون ریال به ۲ میلیون ریال باعث گزارش ۲ میلیون ریال سود در سال سوم می‌شود.

راهنامه‌ی بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری بیمه‌های بلندمدت

۲۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰	ثبت درآمدها و هزینه‌ها در سال دوم
۲۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰	بیمان در جریان پیشرفت
	موجودی نقد، حسابهای پرداختی و ...
۱۸۷٫۷۱۹٫۳۳۳	مخارج تحمل شده بیمان در سال دوم
۱۸۷٫۷۱۹٫۳۳۳	حسابهای دریافتی - مبلغ بازمانده بیمان
	درآمد بیمان
۲۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰	شناسایی درآمد بیمان در سال دوم
۲۱۰٫۰۰۰٫۰۰۰	هزینه‌های بیمان
	بیمان در جریان پیشرفت
	شناسایی هزینه‌های بیمان در سال دوم
۲٫۳۸۶٫۰۰۰	هزینه‌های بیمان (زیان)
۲٫۳۸۶٫۰۰۰	ذخیره زیان بیمان
	شناسایی ذخیره لازم برای بیمان

ریال	گزارش زیان بیمان در سال دوم
۱۸۷٫۷۱۹٫۳۳۳	درآمد بیمان
(۲۱۲٫۳۸۶٫۰۰۰)	هزینه‌های بیمان (بهای تمام شده بیمان)
(۲۴٫۶۶۶٫۶۶۷)	زیان بیمان

در سال سوم بیمان تکمیل می‌شود و در نهایت هزینه‌های بیمان به مبلغ ۵۰۶ میلیون ریال می‌رسد.

در سال اول بابت این پیمان سود شناسایی نمی‌شود. به این نحوه عمل شناسایی درآمد روش سود صفر هم گفته می‌شود. هرگاه ایهامات حاکم بر اندازه‌گیری ماحصل پیمان به گونه‌ای انکاپذیر بر طرف شد، باید درآمد پیمان بر اساس درصد پیشرفت پیمان شناسایی شود.

غیر قابل باز یافت بودن مخارج

قابلیت باز یافت مخارج ممکن است مورد تردید جدی باشد. پیمانهایی که یکی از شرایط زیر را دارند ممکن است با چنین وضعیتی روبرو شوند:

۱. پیمان به طور کامل قابل اجرا نیست و ایهامات اساسی دارد.
۲. تکمیل پیمان به نتیجه دعوی مطرح شده با تصویب مقررات خاص نیاز دارد.
۳. موضوع پیمان در معرض مصادره یا تخریب باشد.
۴. کارفرما به دلیل مشکلات مالی قادر به ایفای تعهدات خود نیست.
۵. پیمانکار به دلیل مشکلات مالی یا دیگر مشکلات قادر به تکمیل پیمان نیست.

در صورت وجود چنین شرایطی با سایر شرایط مشابه اگر باز یافت مخارج با ایهام مواجه باشد باید پس از بررسی دقیق هر مورد، در مورد قابلیت باز یافت مخارج قضاوت شود. اگر مخارج انجام شده غیر قابل باز یافت باشد باید بلافاصله به حساب هزینه دوره منظور شود. چنانچه در آینده چنین ایهاماتی بر طرف شود درآمد پیمان بر اساس درصد پیشرفت پیمان شناسایی می‌شود.

ضمناً مخارجی که در دوره مالی گذشته به حساب هزینه منظور شده است به حساب پیمان در جریان پیشرفت، برگشت داده نمی‌شود.

تجزیه و ترکیب پیمانها

برای اهداف حسابداری معمولاً هر پیمان یک مرکز سود است اما در بعضی شرایط مرکز سود ممکن است ترکیبی از دو یا چند پیمان، بخشی از یک پیمان یا گروهی از پیمانهای ترکیبی باشد. در استاندارد حسابداری شماره ۹ هر پیمان یک مرکز سود محسوب و جداگانه به حساب گرفته می‌شود مگر اینکه شرایط خاصی وجود داشته باشد.

ناممکن بودن اندازه‌گیری ماحصل پیمان به گونه‌ای انکاپذیر

در برخی موارد به خصوص در آغاز پیمانها ممکن است اندازه‌گیری ماحصل پیمان به گونه‌ای انکاپذیر مشکل یا ناممکن باشد. در چنین مواردی درآمد و هزینه پیمان را نمی‌توان بر مبنای درصد پیشرفت پیمان شناسایی کرد. درآمد و هزینه این گونه پیمانها به شرح زیر شناسایی می‌شود:

الف. درآمد پیمان باید تا میزان مخارج تحمل شده‌ای که احتمال باز یافت آن وجود دارد، شناسایی شود، و مخارج پیمان باید در دوره وقوع به عنوان هزینه شناسایی شود.

ب. اگر کل مخارج پیمان از کل درآمد پیمان بیشتر باشد زمان مورد انتظار پیمان باید بلافاصله شناسایی شود.

مثال: شرکت نیاوران پیمانی به مبلغ ۹۱۰۰ میلیون ریال برای احداث یک تونل با شهرداری بسته است. در سال اول مبلغ ۳۵۰ میلیون ریال برای این پیمان خرج شده است. به دلیل نبود تجربه‌های قبلی، پیمانکار نمی‌تواند مخارج لازم برای تکمیل پیمان را به گونه‌ای انکاپذیر اندازه‌گیری کند و در نتیجه تعیین درصد پیشرفت نیز امکان‌پذیر نیست.

ماحصل این پیمان را نمی‌توان به گونه‌ای انکاپذیر تعیین کرد. لذا اگر فرض کنیم که کل مخارج تحمل شده قابل باز یافت است درآمد پیمان به همان اندازه مخارج تحمل شده شناسایی می‌شود.

پیمان در جریان پیشرفت	۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰	
حسابهای مختلف		۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰
مخارج انجام شده برای پیمان		۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰
حسابهای دریافتی - مانع باز یافتی پیمان		۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰
درآمد پیمان	۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰	
شناسایی درآمد معادل مخارج تحمل شده		۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰
هزینه‌های پیمان		۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰
پیمان در جریان پیشرفت		۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰
انتقال مخارج پیمان به حساب هزینه		۳۵۰,۰۰۰,۰۰۰

راه‌های بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری بیمه‌های بلندمدت

مثال: شرکت پاکساز دارای یک بیمه سه ساله برای ساخت یک دارایی است. مبلغ پیمان ۳۰ میلیون ریال است. این پیمان در سال ۱۳۸۱ شروع شده است. در سال ۱۳۸۲ با کسب اطلاعات جدید مخارج لازم برای تکمیل پیمان مجدداً برآورد شد که بیشتر از برآورد سال قبل بود. این تغییر در برآورد باعث کاهش سود پیش‌بینی شده پیمان شد. سایر اطلاعات این پیمان به شرح زیر است:

۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	ریال
ریال	ریال	ریال	
۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	۳۰,۰۰۰,۰۰۰	درآمد پیمان
۲۷,۵۰۰,۰۰۰	۱۹,۵۰۰,۰۰۰	۱۰,۰۰۰,۰۰۰	مخارج تحقق شده انباشته
-	۸,۳۱۰,۰۰۰	۱۵,۶۰۰,۰۰۰	مخارج برآوردی تکمیل پیمان
۲۷,۵۰۰,۰۰۰	۲۷,۸۱۰,۰۰۰	۲۹,۰۰۰,۰۰۰	مجموع مخارج پیمان
۲,۵۰۰,۰۰۰	۲,۱۴۰,۰۰۰	۱,۰۰۰,۰۰۰	مجموع سود مورد انتظار (با واقعی پرداخت شده)
٪۱۰۰	٪۷۰	٪۴۰	درصد پیشرفت کار (روش هزینه به هزینه)

۱۳۸۳	۱۳۸۲	۱۳۸۱	ریال
ریال	ریال	ریال	
۹,۰۰۰,۰۰۰	۱۲,۰۰۰,۰۰۰	۹,۰۰۰,۰۰۰	درآمد پیمان
(۸,۰۰۰,۰۰۰)	(۱۰,۰۰۰,۰۰۰)	(۹,۰۰۰,۰۰۰)	هزینه‌های پیمان (بهای تمام شده)
۱,۰۰۰,۰۰۰	(۱,۰۰۰,۰۰۰)	۱,۰۰۰,۰۰۰	سود ناخالص پیمان (زیان) ^{دراسی}
محاسبه سود ناخالص پیمان			
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ × ٪۴۰ = ۱۲,۰۰۰,۰۰۰			
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۱۲,۰۰۰,۰۰۰ = ۱۸,۰۰۰,۰۰۰			
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ × (٪۷۰) = ۲۱,۰۰۰,۰۰۰			
۳۰,۰۰۰,۰۰۰ - ۲۱,۰۰۰,۰۰۰ = ۹,۰۰۰,۰۰۰			
۱۹,۵۰۰,۰۰۰ - ۱۰,۰۰۰,۰۰۰ = ۹,۵۰۰,۰۰۰			
۲۷,۵۰۰,۰۰۰ - ۱۹,۵۰۰,۰۰۰ = ۸,۰۰۰,۰۰۰			

راه‌های بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹
حسابداری بیمه‌های بلندمدت

در صورتی که چند بیمه بسیار به هم وابسته باشد به گونه‌ای که عملاً هر کدام بخشی از یک پروژه واحد باشد، این بیمه‌ها برای مقاصد حسابداری باهم ترکیب می‌شود و عملیات حسابداری آن به صورت یک بیمه واحد انجام می‌شود.

گروه بیمه‌ها اعم از اینکه یک یا چند کارفرما داشته باشد در صورت وجود شرایط زیر باید به عنوان یک بیمه واحد تلقی شود:

الف. به عنوان یک مجموعه مورد مذاکره قرار گرفته باشد،

ب. وابستگی بیمه‌ها به یکدیگر به گونه‌ای باشد که در عمل بخشی از یک پروژه سودآور را تشکیل دهد، و

ج. بیمه‌ها به طور همزمان با متوالی اجرا شود.

تجزیه پیمان فرایند تقسیم یک بیمه بزرگ به چند پیمان کوچک برای مقاصد حسابداری است. اگر یک پیمان تجزیه شود درآمد کل بیمه باید براساس ارزش نسبی هر بخش بین اجزای پیمان (بسا همان بیمه‌های کوچکتر) تقسیم شود. یک پیمان ممکن است دربرگیرنده داراییهای (بخشهای) مختلفی باشد. ساخت هر دارایی (بخش) در صورت تحقق شرایط زیر باید به عنوان پیمانی جداگانه در نظر گرفته شود:

الف. در مورد هر بخش پیشنهاد قیمت جداگانه‌ای ارائه شده باشد،

ب. مذاکرات هر بخش به طور جداگانه صورت گرفته و طرفین پیمان حق قبول یا رد آن بخش را داشته باشند، و

ج. درآمدها و هزینه‌های هر بخش به طور جداگانه قابل تشخیص باشد.

تغییر در برآورد

در روش درصد پیشرفت کار از برآوردهای جاری درآمدها و هزینه‌ها برای گزارشگری مالی استفاده می‌شود. با گذشت زمان و دستیابی به اطلاعات جدید، برآوردهای قبلی ممکن است تغییر کند. تغییر در برآورد موجب اصلاح صورتهای مالی دوره‌های گذشته نمی‌شود بلکه بر دوره جاری و دوره‌های آتی مؤثر است.

راهنمای بکارگیری استاندارد حسابداری شماره ۹ حسابداری پیمانهای بلندمدت

در اثر تغییر در برآوردها و افزایش مخارج برآوردی تکمیل پیمان در سال ۱۳۰۲×۱۳۰۱ مبلغ ۱۰۰۰ ریال زیان گزارش می شود. البته باید توجه داشت که قرارداد در مجموع سودآور است و تنها در سال دوم زیان گزارش خواهد شد. این زیان مازاد مخارج تحمل شده نسبت به درآمد سال ۱۳۰۲×۱۳۰۱ است و نیازی به شناسایی ذخیره ندارد. اگر مخارج برآوردی تکمیل پیمان در سال ۱۳۰۲×۱۳۰۱ در حد مخارج برآوردی سال ۱۳۰۱×۱۳۰۰ باقی می ماند در سال ۱۳۰۲×۱۳۰۱ برای این پیمان سود گزارش می شد. بنابراین اثر تغییر برآورد در دوره جاری و آتی گزارش می شود و به دوره گذشته تسری نمی یابد.